

A BMX, mint extrém sport közösség építő hatása egy kis csoporton vizsgálva

Gengeliczki Sára

1. Témaválasztás

Választott témám: az utcai sportok közösségépítő hatásai. Már régóta foglalkoztatott az utcai/extrém sportok, sportolók különleges világa. Abban az évben, melyben érettségiztem társadalomismeretből a választható dolgozat témák között volt az extrém sport is, de a környéken ahol éltem, nem volt megfelelő sportoló közösség, akiket vizsgálni tudtam volna. Az elmúlt években viszont lehetőségem adódott, hogy személyesen is megismerkedjem az utcai sportot űzőkkel, köszönhetően annak, hogy Szombathelyen létezik a Puskás Vargaréna nevű Skate Park.

2. Irodalmi áttekintés

A témához kapcsolódó irodalom áttekintése során a szociológiában használatos fogalmakat tekintettem át először a csoportról és a közösségről, majd az extrém meghatározásával foglalkoztam. Ezután a BMX sport mozgalom kialakulásának történetét vizsgáltam külföldön és hazánkban, valamint részletesebben Szombathelyen. Végül pedig a lehetséges vizsgálati módszereket vettem össze.

2.1. Fogalmak

Csoport: csoportnak nevezzük az egyének olyan együtteseit, amelyek bizonyos közös ismérvek jellemeznek, kötnek össze. **Kiscsoport:** azok a csoportok, amelyeknek tagjai olyan kis létszámúak, hogy egymást személyesen ismerik, és egymással többé-kevésbé szoros kapcsolatban állnak. **Elsődleges csoport:** olyan kiscsoport, melyben a tagok teljes személyiségükkel vesznek részt, ezért a kapcsolatok sokoldalúak. A csoporttagok érzelmi biztonságot, segítséget várnak és kapnak. **Informális csoport:** melyeket személyes kapcsolatok, szimpátiák, közös érdekek és azok képviselője tart össze (Andorka, 2006). **Közösség:** „a társadalmi rendszer szerkezetének egyfajta megjelenése, amelyik vonatkozhat személyek területi elhelyezkedésére és cselekvéseire is” (Vercseg, 1993, 151.o.). **Extrém:**

latin eredetű kifejezés, jelentése: szélsőséges, szertelen (Magyar Értelmező Kéziszótár, 1975, 346.o.).

2.2.A BMX kialakulása külföldön

A BMX, mint ahogy a legtöbb újkori sport Amerikából indult útjára. Kaliforniában az 1960-as évek végén és az 1970-es évek elején bontakozott ki. Az volt a célja, hogy a tehetséges, de nem megfelelő anyagi háttérrel rendelkező és a megszabott korhatárt el nem érő gyerekek a motorcrossozáshoz hasonló sportot űzhessenek. A BMX mozaik szó, melyben a B betű biciklit, az M betű a motort, az X pedig a kettő ötvözését jelenti legősibb változata a cross, de azóta számos változata megjelent. Ilyen például a freestyle, park, flatland, halfpipe, street, dirt\trails (<http://bmxhungary.hu/bemutakozas> (2012-12-28)).

2.3. A BMX elterjedése Magyarországon

Hazánkban az első BMX Cross sportegyesület 1988-ban Veszprémben alakult meg, és a Veszprémi ÉPSZÖV Spartacus SE nevet viselte. Ezt követően az ország több pontján újabb és újabb pályák épültek, és egyesületek jöttek létre. Például: Győrben, Pápán, Sopronban, Budapesten és Szombathelyen. 1991. augusztus 12-én a Magyar BMX Cross és Triál Szövetség is megalakult (<http://bmxhungary.hu/bemutakozas> (2012-12-28)).

2.4. A Puskás Vargaréna Skate Park rövid bemutatása

Mivel a szombathelyi skate park létrejöttéről nincsenek írásos dokumentumok, ezért egy személyes beszélgetés keretén belül Varga Jenő, röviden elmesélte a park történetét. Szombathelyen Varga Jenő kezdeményezésére indult el 1997-ben a helyi skate park építése. A budapesti Görzenálban látott elemek ihlették meg, hogy létrehozzon egy extrém parkot, annak érdekében, hogy a gyerekek megfelelő, körülmények között gyakorolhassanak. Adott volt a Puskás Tivadar Szakképző Iskola aszfaltos kosár és röplabdapályája, amit

mindenképpen úgy szerettek volna átalakítani, hogy az iskolai testnevelés órákat ne zavarja. A megvalósításban Szallár Csaba a kezdetektől támogatta, és egy két cég próbált kisebb-nagyobb anyagi támogatást nyújtani. Ebből sikerült a vasanyagokat fedezni, melyből az iskola tanműhelyében megszülettek az első elemek. Ettől kezdve felgyorsultak az események, és rohamos ütemben épült a park. Ahogy a gyerekek tudása fejlődött, úgy egyre több bemutatót, fellépést tudtak vállalni, és az így befolyt összeget is a park elemeinek bővítésére fordították. Végül is Szombathely megyei jogú város támogatásával tudták a megfelelő felszereltséget biztosítani. A város jelenlegi vezetése is szívügyének tartja ezt a sportlétesítményt, bizonyíték erre, hogy fennállásának 15. évfordulójára újra aszfaltoztatta a pályát. Az átadó ünnepségen a fiatalok látványos bemutatóval köszönték meg ezt. Eleinte a görkorsolyások voltak többen, valamint néhány gördeszkás. A BMX-esek csak azután jelentek meg nagyobb számban, amikor már külföldről be lehetett szerezni, és a hazai boltokban is megvásárolhatóvá váltak olyan biciklik, melyek megfelelő anyagból készültek, csúszó felületekkel is el voltak látva, így már alkalmasak voltak a street elemek „legyőzésére”, különböző trükkök végrehajtására. A városi forgalomban is tudták használni ezeket a bicikliket, így több funkciós sportszerről beszélhetünk. A szombathelyi az egyetlen olyan magas szintű skate park Magyarországon, ami ingyenesen használható, a tanítás befejeztével az iskola udvara minden nap nyitva áll az extrém utcai sportok kedvelői előtt, hiszen elsődleges cél, hogy minél több fiatal kipróbálhassa, űzhesse ezeket a sportokat kulturált körülmények között. Nagyon fontos megemlíteni ezeknek a sportoknak a közösség formáló erejét is. Elmondhatjuk, hogy a Vargaréna az extrém utcai sportot kedvelő hasonló érdeklődési körű és habitusú, fiatalok gyülekező helye, ahol lehetőség van arra, hogy belőlük közösség is alakulhasson.

2.5. Módszerek áttekintése

Különböző módszereket ismerünk a csoportok, közösségek szerkezetének megismeréséhez. Ilyen a Moreno által létrehozott partnerválasztási technika, a szociometria (Mérei, 1971).

azonban néhány probléma merül fel az eljárás során, ha azt sportjátékok vizsgálatánál alkalmazzuk. Ezek a következők: az elszigetelt, elutasított tagok száma magas, holott normális esetben sokkal kevesebb, az elutasított tag; a csoporttagok közötti pontos távolság tisztázatlan marad; az empirikus adatok, nem nyújtanak teljes képet, mivel a kérdések csupán három személy választását és három elutasítását teszik lehetővé. Ezen tényezők figyelembevételével egy másik eljárást kell alkalmazni a sportcsoportok vizsgálatához. Schellenberger csoportértékelő eljárásával (továbbiakban: CSÉE) a csoporton belül létrejött társas kapcsolatokat tudjuk vizsgálni. A módszer metodológiai koncepciójához az a rendszerelméleti megfontolás adta a kiindulópontot, amely szerint a „rendszer” valamennyi tagjának értékelnie kell saját viszonyát a rendszer összes többi tagjához. Ez alapvetően különbözik Moreno társadalomelméletétől. A CSÉE során minden tag egy 7 fokú intenzitás skálán értékeli mindegyik csoporttársát, melynek végpontjai és a közepe a következő szavakkal jellemezhető: nagyon szívesen (1), közömbös (4), nagyon nem szívesen (7). Ezután egy 7 fokozatú metrikus grafikonon teljes képet kapunk a csoport tagjairól és azok csoporton belüli elhelyezkedéséről. Meg kell említenünk, hogy Schellenberger a módszer ismertetésekor csak az X tengelyen jelölte meg a vizsgált személyek rangsorát és távolságát (Schellenberger, 1973). Kovács Katalin, tanulmányában (2004) az Y tengely ábrázolásával bővítette a grafikont, ezzel pontosabb képet kapva a vizsgált személyekről.

3. Kérdésfeltevés

Az utóbbi időben a fiatalok körében új sportolási szokások jelentek meg. A szervezett keretek között üzőttekkel szemben a szabadon, egyénileg végzett mozgásformákat részesítik előnyben. Az Európai Bizottság által kiadott Fehér könyv a sportról is említi, hogy egyre több fiatal van, aki nem akar egyesületben sportolni. Az Európai unió irányelvei közt megtalálható a sport segítése, hiszen eszköze a társadalmi kohézióknak. Az Európai Bizottság is támogatja az alulról szerveződő kezdeményezéseket (Európai Bizottság, 2007). Más vélemények szerint

azonban a sportnak ez a fajtája nem felel meg a közösségépítés kritériumainak. „*A sport nem csak az egyes emberekre kifejtett hatása miatt jelentős a társadalom számára. Fontos szerepet tölt be az emberek közötti kapcsolatok kialakításában is, emiatt kommunikatív hatású, közösségteremtő erő, kivéve a sportnak azt a fajtáját, amelyet teljesen egyéni kedvtelésből űznek.*” (Bíróné, 2004, 72.o.). A skate-parkban és az utcákon együtt sportoló BMX-es csoport összetartását látva, felkeltette érdeklődésemet, hogy vajon kinek van igaza, illetve, hogy ez az összetartás csak a sportra vonatkozik-e, vagy a barátság kiterjed a sporton kívüli életükre is. Kutatásom során a következő hipotéziseket állítottam fel.

4. Hipotézisek

H.1. Feltételezem, hogy a vizsgált BMX-es csoport tagjai között barátokra jellemző bizalom alakult ki.

H2. Feltételezem, hogy a „BMX-en kívüli életben”, azaz a gyakorláson kívül is segítik egymást.

H3. Feltételezem, hogy az együtt BMX-ező fiatalok baráti kapcsolatait nem befolyásolja a szociális háttér, a társadalmi rétegződés által meghatározott hovatartozás.

5. Anyag, és módszer

Kutatásomat a szombathelyi Puskás Vargaréna Skate Parkban végeztem, ahol a sportolók közül a BMX-esek csoportjával alakult ki a legszorosabb kapcsolatom. A kérdőív kitöltésekor így is csak 12 főtől kaptam értékelhető válaszokat. Átlagéletkoruk $16,1 \pm 2,9$ év. Átlagosan $2,4 \pm 1,2$ éve járnak le a parkba. Kiemelném, hogy 41,6%-uk szakmunkásképzőbe, 16,6%-uk gimnáziumba jár, vannak köztük általános iskolások és dolgozók is. Vizsgálatom során Schellenberger csoportértékelő eljárását és ennek Kovács Katalin által adaptált változatát (2004) használtam fel. A módszertől annyiban tértem el, hogy a 7 fokú intenzitás skálán felcseréltem a végpontok jelentését: nagyon nem szívesen (1), nagyon szívesen (7). Valamint

az X tengelyen ábrázoltam, a személyek kapott értékeit, az Y tengelyen pedig az egyes személyek által adott értékeket. A nagyobb átlagérték kedvezőbb véleményt jelent adott kérdésben a társról. Az egyes személyek kapott pontszámának szórása jellemzi a csoporton belüli megítélésének egyöntetűségét, az adott pontszámok esetén pedig az értékelés spektrumának szélességét mutatja. Kérdőívemben a hipotézisekkel megegyező három kérdéscsoportot különítettem el: kapcsolat, segítség, bizalom. Mindegyikre három-három kérdést tettem fel, hogy ezzel kiküszöböljem az esetleges akaratlagos torzításokat. A kérdőívek kiértékeléséhez kérdésenként egy, azaz kilenc értékelő mátrixot készítettem, melyen a vizsgált személyek nevét függőlegesen és vízszintesen is ábrázoltam, majd bevitettem az egyes személyekre adott pontokat. Előfordult, hogy egyesek nem ismerték egymást, így annak érdekében, hogy az átlagok ne romoljanak, akiket nem ismertek ahhoz a személyhez tartozó sorba nulla került. Természetesen saját magukat sem értékelték a megkérdezettek, így a saját nevet tartalmazó sorba egy X került. Ezeket átlagolva vízszintesen a kapott, függőlegesen pedig az adott átlagpontokat kaptam meg személyekre vonatkozóan, kérdésenként. A kérdésekre kapott átlagokat kérdéscsoportonként ismét átlagoltam, így jutottam el a végeredményhez. A kérdőív a mellékletben található (1. melléklet). Véletlenszerűen interjút készítettem a BMX-es fiatalok egyikével, valamint két az extrém utcai sportokat felkaroló felnőttel: Varga Jenő tanár úrral a Puskás Skate Park megalapítójával és Lendvai Zoltán rédicsi plébános úrral, akit a youtoubról, „gördeszkázó papként” ismerhetünk. A CSÉE és az interjúk mellett, személyes megfigyelést is végeztem a csoport, közösség körében, mellyel rengeteg plusz információhoz jutottam.

6. Eredmények

Első hipotézisem eredményeit a bizalom kérdéscsoportra adott átlag pontok adják meg. Melyet az első grafikon ábrázol (2. melléklet). A 11-es kapta és adta a legkevesebb pontszámot. A 10-es keveset kapott, de sokat adott. Az 1,3,4,5,6,7,8,9,12-es személy a

grafikon közepén helyezkedik el. Második feltételezésemre a válaszokat a segítség kérdéscsoportra adott átlag értékek mutatják. Ez a második ábráról (3. melléklet) leolvasható. A 11-es és a 8-as közepes értéket adott és keveset kapott. A 10,12-es közepes értéket kapott és nagyon magasat adott. A csoport magjához az 1,2,3,4,5,6,7,8,9-es ember tartozik. Harmadik hipotézisemhez a három kérdéscsoport összesített eredményeit vettem figyelembe, mely a harmadik ábrán (4. melléklet) látható. Két személy a 11-es és a 8-as keveset adott és kapott. A 10-es és a 12-es közepeset kapott, és sokat adott. Az 1,3,4,5,6,7,9-es sorszámú személyek alkotják a csoport magját.

7. Konklúzió

Az első hipotézisemre kapott eredmények alátámasztják, a csoportbizalom meglétét, hiszen a csoport tagjainak többsége egy magban, helyezkedik el a grafikonon. Bizalmuk mélysége attól függ, hogy milyen régóta ismerik egymást, mióta barátok. Általában gyorsan kötnek egymással barátságot, így a bizalom is hamar megszületik közöttük. Elmondják egymásnak lelki problémáikat, iskolai, családi gondjaikat. Mivel minden szabadidejüket a pályán töltik gyakorlással, ezért ezek a barátságaik erősödtek meg, és a parkon kívüli kapcsolataik ellaposodnak. Vannak, akik minden szabadidejüket a pályán töltik, akad olyan is, aki csak heti egyszer kétszer megy le. Beszéltem olyannal, aki már öt éve rendszeresen látogatja a parkot és személyesen figyelhettem meg, hogyan fogadtak egy kisfiút, aki először jött le ismerkedni ezzel az érdekes sporttal. A „nagyok” elfogadóan viselkedtek vele, és néhány jó tanáccsal is ellátták a felszerelését illetően.

A második hipotézisemre kapott eredmények bizonyítják, hogy az ilyen közösségbe járó fiatalok is segítik egymást ott, és akkor, amiben csak tudnak, a segítségre vonatkozó kérdéseknél a legtöbben magas értéket kaptak és adtak. A sport, amit űznek nem veszélytelen, ezért a kisebb balesetek szinte mindennaposak, ilyenkor egymást ápolják, ha nagyobb a baj

rögtön mentőt hívnak. Kisebb kölcsönökkel is kisegítik egymást, melyeket elmondásuk szerint vissza is kapnak. Kiderült az is, hogy közösen ünneplik a születésnapokat, eljárnak együtt moziba, beülnek pizzázni és közben beszélgetnek. *Lendvai Zoltán plébánostól megtudtam, hogy a fiatalok mindig nagy szeretettel fogadják nem csak azért, mert segített létrehozni egy extrém parkot Lentiben, hanem azért is, mert reverendáját feltűrve beáll közéjük deszkázni. Így egyenrangú partnernek tartják, könnyebben kérnek és fogadnak el tőle tanácsot és segítséget is.*

A harmadik hipotézisem a kérdőív kérdéscsoportjainak (kapcsolat, segítség, bizalom) összesített eredménye alapján beigazolódott. Ezt az bizonyítja, hogy a különböző életkorú és iskolázottságú fiatalok homogén eloszlást mutatnak a grafikonon. A csoport kapcsolatai függetlenek a szociális háttértől és a társadalmi rétegződés által meghatározott hovatartozástól. Ebben a közösségben mindenki egyenrangú, nincs vezető. Egyformán hallgatnak egymás véleményére. Ebben a sportban nem egymást kell legyőzniük, hanem önmagukat, a félelmeiket. A jó barátok együtt gyakorolnak, biztatják, tanítják, segítik, megtapsolják egymást. Együtt örülnek a közös sikereknek. Arra a kérdésre, hogy mit jelent számukra a BMX-ezés azt a választ kaptam, hogy ez egy „sportos hobbi”, aminek az a lényege, hogy mindenki jól érezze magát külön-külön és együtt is. *Azzal, hogy lehetőségük van ingyenes pályán gyakorolni, Szombathelyen talán kevesebb helyen lehet az utcán látni fiatalokat lépcsőkről, korlátokról ugrálni. Amikor mégis találkozunk ilyennel, az azzal magyarázható, hogy az extrém utcai sportoknak ezek a különlegességei, extrémításai. Egy ilyen sportot űző fejében, ha egy lépcsősort, mozgássérült rámpát, korlátot lát a gondolatai arra terelődnek, hogyan lehetne róla leugratni, lecsúszni. Nekik ez kihívás, amire szükségük van még akkor is, ha ezzel esetleg az utca emberét veszélybe sodorják. Előfordul az is, ha utcán gyakorolnak, hogy rendőrt hívnak hozzájuk, vagy „beszólnak” nekik. Ez nem zavarja őket. Általában ilyenkor még jobban meg akarják mutatni, hogy mit tudnak. Elmondásuk*

szerint nem akarják provokálni, megbotránkoztatni a járókelőket csak mosolyognak az embereken függetlenül attól, hogy szakmunkásképzőbe vagy elit gimnáziumba járnak (Varga Jenő). Az 1,2,3,5,6,9-es személy kapott és adott pontszámának szórásértéke igazolja, hogy a raszter közepén levők a homogénen jól elfogadott és saját maguk választásai szerint is jól a közösségbe illő személyek Ez a negyedik ábráról olvasható le (5. melléklet).

8. Összefoglalás

Mind a három hipotézisem beigazolódott. A kérdőív eredményeiből, személyes megfigyeléseim során, valamint az interjúkból kapott válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy mindenképpen van közösségépítő hatása a BMX-nek, mint utcai sportnak. A vizsgált személyek között közösség jött létre, melyre egyfajta lazaság, mobilitás jellemző. Megtalálható közöttük a kapcsolattartás, segítség, bizalom, a közös cél, a közös téma, ami a jó közösségnek az alapja. Az ilyen nyitott skate parkokra, mint amilyen Szombathelyen is található sokkal több helyen szükség lenne, mert az utcai sportokat űzőknek nincs sok választásuk, hogy hol gyakoroljanak. Pedig ennek a korosztálynak, a serdülőknek sokkal nagyobb odafigyelésre lenne szükségük ahhoz, hogy egy megfelelő helyen közösséget alakítva fejleszthessék, megmutathassák tudásukat és erre méltán büszkéek lehessenek, nem csak ők, hanem a környezetük is. S ezzel talán megelőzhetik, hogy későbbi életük során ne legyenek a társadalomnak periférián élő, elszigetelt tagjai.

9. Bibliográfia

Andorka Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*. 2. javított kiadás, Osiris Kiadó, Budapest

Bíróné Nagy Edit (2004): *SPORTPEDAGÓGIA Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 72.o.

Európai bizottság (2007): *Fehér könyv a sportról*. Luxemburg, 13. o.

Hans Schellenberger(1973): *Szociálpszichológiai módszerek a csapatok csoportszerkezetének megismerésére.* (in.: Nádori L. (1980): *Az edzés és versenyzés pszichológiája*, Sport Kiadó, Budapest 83.o-90.o.)

Kovács K. (2004): *A kooperatív testnevelési játékok hatása serdülőkorú leányok személyiség jellemzőire és az iskolai közösségek alakulására.* Ph.D. doktori disszertáció, ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, 284. o.

Juhász J. - Szőke I. - O. Nagy G - Kovalovszky M.(1975): *Magyar Értelmező Kéziszótár.* második változatlan kiadás, Akadémiai Kiadó, Budapest, 346. o.

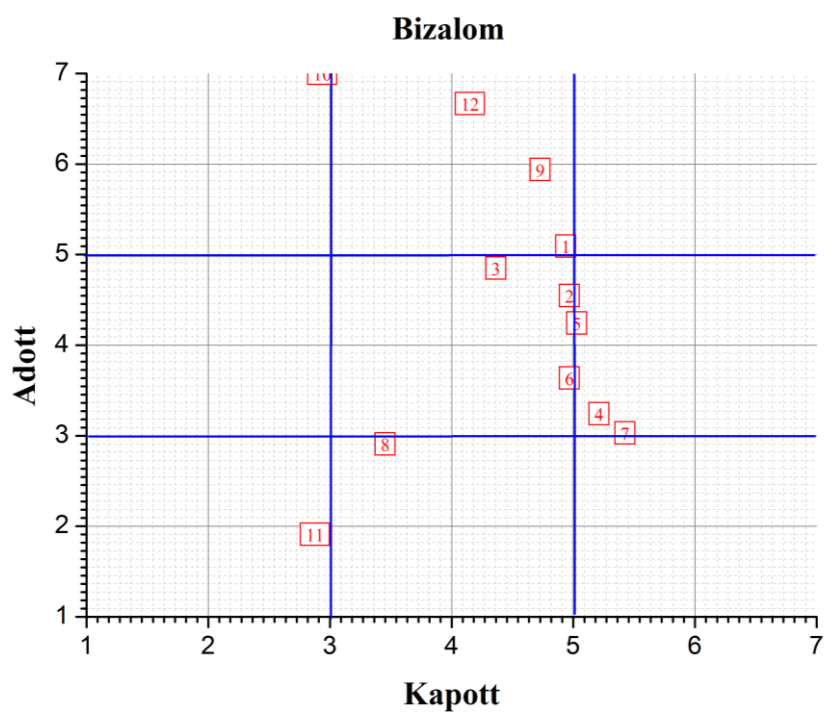
Mérei F. (1971): *Közösségek rejtett hálózata.* Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest. 49.o-66.o.

Vercseg I. (1993): *Közösség, eszme és valóság.* (in.: Tibori T. - T. Kiss T. (2000): *Közösségi formációk*, Új mandátum Kiadó, Budapest. 151.o.)

<http://biciklopedia.hu/bmx> (2012-12-28)

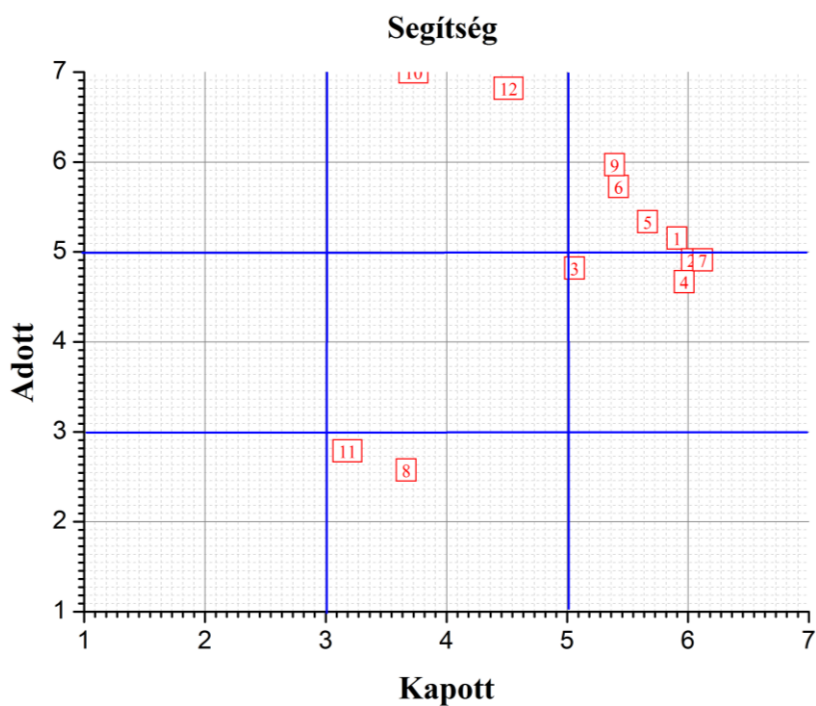
<http://bmxhungary.hu/bemutakozas> (2012-12-28)

2. melléklet

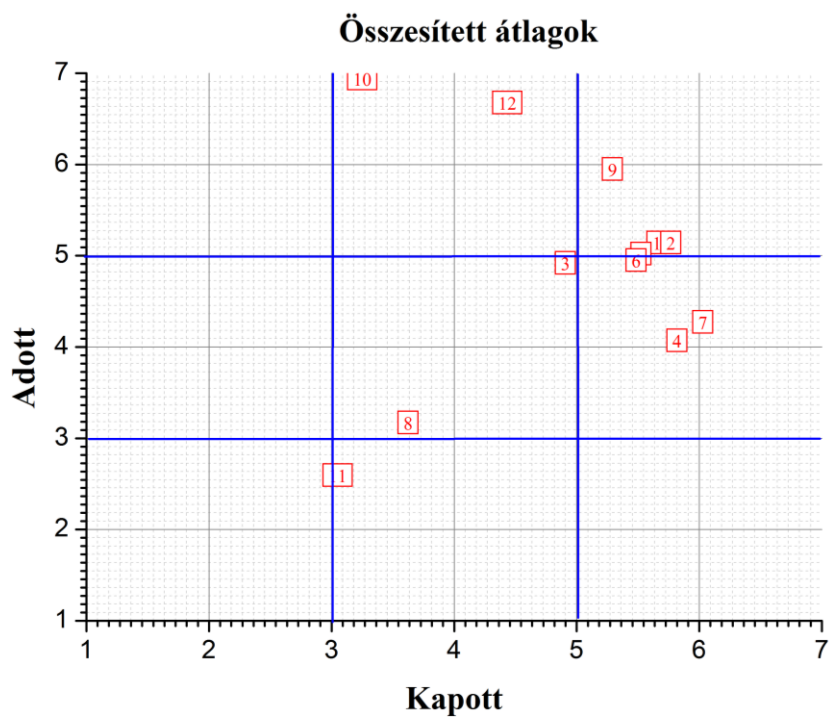
1. ábra. A BMX-esek által a bizalommal kapcsolatos kérdésekre adott és kapott átlag értékek

3. melléklet

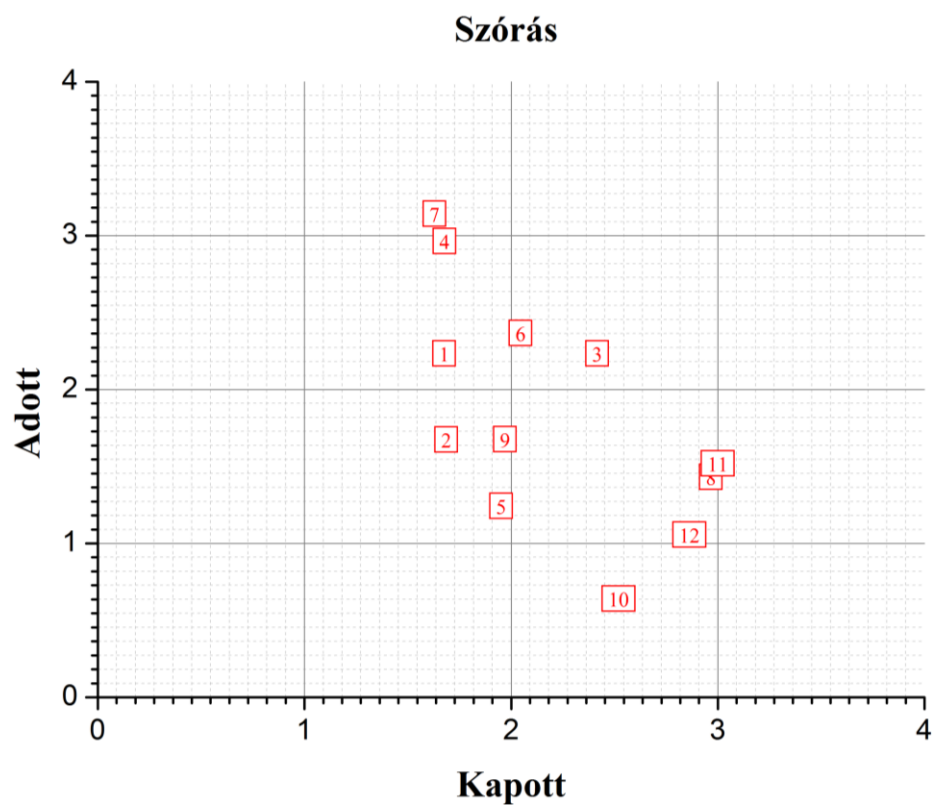
2. ábra. A BMX-esek által a segítséggel kapcsolatos kérdésekre adott és kapott átlag értékek

4. melléklet

3. ábra. A BMX-esek által a (bizalom, kapcsolat, segítség) kapcsolatos kérdésekre adott és kapott átlag értékek

5. melléklet

4. ábra. A BMX-esek által kapott és adott átlag értékek szórása